וירא

א. די גמרא[1] לערנט ארויס פון דעם וואס אברהם אבינו האט געזאגט צו דעם אויבערשטן „אד׳ אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו׳״, אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה״ — דערפון וואס אברהם האט געבעטן דעם אויבערשטן צו ווארטן און ער אליין איז געלאפן אויפנעמען די אורחים, איז א ראי׳ אז הכנסת אורחים איז גרעסער ווי קבלת פני שכינה.

אזוי פסק׳נט אויך דער רמב״ם[2] און דאס איז דער לשון פון רמב״ם דארט: „והוא החק שחקק אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה, מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן, וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר וירא והנה שלשה אנשים״ (און דאס איז דער געזעץ וואס אברהם אבינו האט איינגעקריצט און די חסד וועג וואס ער האט זיך אין איר געפירט, ער גיט עסן צו די פארבייגייער און גיט זיי טרינקען און באגלייט זיי, וגדולה הכנסת אורחים וכו׳).

אין דעם רמב״ם זיינען ניט פארשטאנדיק צוויי ענינים:

(א) דער דרך פון רמב״ם אין „יד החזקה״ איז צו ברענגען נאר די הלכה אליין און ניט דעם מקור פון וואנען מ׳לערנט ארויס די הלכה, סיידן אין פאל ווען דער געברא־כטער מקור גיט צו אן ערקלערונג אין דער הלכה. אבער אין הלכה פון „גדולה הכנסת אורחים״ זעט מען ניט, לכאורה, דעם ביאור וואס דער מקור „שנאמר וירא והנה וגו׳״ גיט צו אין דער דאזיקער הלכה, איז צוליב וואס ברענגט דא דער רמב״ם דעם פסוק?

(ב) דער רמב״ם אליין איז מאריך אין פירוש המשניות[3], אז אלע מצ־וות וועלכע מיר זיינען היינט מקיים, טוען מיר זיי נאר צוליב דעם ציווי פון דעם אויבערשטן צו אונז דורך משה רבינו ע״ה אויפן בארג סיני. למשל, דאס וואס מיר זיינען מקיים מצות מילה, איז עס ניט ווייל אברהם אבינו און בני ביתו האבן זיך מל געווען, נאר ווייל דער אויבערשטער האט אנגעזאגט דורך משה רבינו אז מיר זאלן זיך מל זיין אזוי ווי אבר־הם אבינו ע״ה האט זיך מל געווען. און אזוי איז עס אויך ביי אלע אנ־דערע מצוות וועלכע מ׳האט מצווה געווען פאר מתן תורה. איז לויט דעם ניט פארשטאנדיק וואס דער רמב״ם זאגט דא „והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה״ (אז דעם חוק פון הכנסת אורחים האט אברהם אבינו איינגעשטעלט), — מיר טוען דאך דאס נאר ווייל אזוי האט אונז דער אויבערשטער אנגעזאגט ביי מתן תורה, און ווי דער רמב״ם אליין שרייבט דארט[4], אז די מצוה פון הכנסת אורחים גייט אריין אין כלל פון „ואהבת לרעך כמוך״. איז וואס

1) שבת קכז, א.
2) הל׳ אבל פי״ד הל׳ ב.
3) חולין פ״ז, משנה ו.
4) הל׳ א.

לערנט אונז דאָס וואָס אברהם אָבינו האָט עס חוקק געווען?

ב. אין תיקוני זוהר שטייט[5], אַז ר׳ שמעון האָט געזאָגט: „זכאה איהו מאן דמקבל אורחין ברעו שלים כאילו מקבל אפי שכינתא״ (דער וואָס נעמט אויף אורחים מיטן גאַנצן ווילן איז כאילו (אַזוי ווי) ער איז מקבל פני שכינה). לכאורה איז דער מאמר פון תיקוני זוהר אין סתירה צום פריער־געבראַכטן מאמר פון גמרא אַז הכנסת אורחים איז גרעסער ווי קבלת פני שכינה.

הגם מיר געפינען אָפט חלוקי דעות אין דברי חז״ל — אין גמרא גופא און אַזוי אויך צווישן גמרא און זוהר — אָבער אין דעם ענין איז ניט שייך צו זאָגן אַז דער תיקוני זוהר קריגט אויף דער גמרא, ווייל די גמרא לערנט דאָך אַרויס פון אַ פסוק, און אַ בפועל, אַ „מעשה רב״ פון אברהם אָבינו, אַז הכנסת אורחים איז גרעסער, מוז מען דערפאַר לער־נען פשט אין תיקוני זוהר באופן כזה אַז ס׳זאָל ניט זיין קיין סתירה צום פסק פון גמרא וואָס איז באַ־גרינדעט אויף אַ פסוק.

ג. דער פשט אין תיקוני זוהר וועט ווערן פאַרשטאַנדיק מיט דעם וואָס מ׳וועט פריער מבאר זיין די מדריגה פון רבי שמעון בר יוחאי, וואָס ער האָט עס געזאָגט דעם אויבנדערמאַנטן מאמר פון תיקוני זוהר.

ביי רשב״י איז געווען „תורתו אומנתו״[6], און אויך איז ער געווען פון די „בני עלי׳ ״[7], וואָס אָפילו אין נגלה דתורה איז ערקלערט די גרויסקייט פון די צוויי מעלות, און מכל שכן ווי זיי זיינען מבואר אין פנימיות התורה, אין חסידות[8]. זיי־ענדיק אין אַזאַ מדריגה איז פאַר־שטאַנדיק ווי הויך ביי ר׳ שמעון׳ען איז געווען דער ענין פון קבלת פני שכינה. בפרט ווי דער זוהר זאָגט[9] „מאן פני האדון הוי׳ דא רשב״י״ — במילא איז דאָך דאָס וואָס לגבי אונזער ערך הייסט „קבלת פני שכי־נה״, מקבל זיין די מדריגה פון פנימיות אלקות, האָט רשב״י געהאַלטן ביי דער מדריגה שטענדיק, ביי אים האָט אַלע מאָל געלויכטן דער פני (פני־מיות) האדון הוי׳. מוז מען דאָך זאָגן אַז זיין קבלת פני שכינה איז געווען גאָר אין אַ סך אַ העכערן אופן.

און אין פאַרגליידך מיט דער הוי־כער מדריגה פון קבלת פני שכינה ביי ר׳ שמעון׳ען — און לויט זיין אייגענער דרגא האָט ער אויך אַזוי גענומען וועלט[10] — איז הכנסת אורחים ניט גרעסער נאָר איז גלייך צו זיין קבלת פני שכינה. אָבער די וואָס האָבן ניט דערגרייכט צו דער הויכער מדריגה פון רשב״י, ביי זיי איז הכנסת אורחים גרעסער ווי קבלת פני שכינה.

נאָך אַ זאַך: עס רעדט זיך אין לקוטי תורה[11], אַז מצד דער מעלה פון נשמת רשב״י, האָט ער מיט זיין

---

5) תי׳ ואו קרוב לסופו.
6) שבת יא, א.
7) סוכה מה, ב.

8) תניא ספ״י. עמק המלך ש״א בסופו.
9) ח״ב ל״ח, א. — ראה כעין זה גם בנגלה דאורייתא, בירושלמי ביכורים פ״ג ה״ג: והוי׳ בהיכל קדשו דא ר׳ יצחק בר לעזר בכנישתא מדרשא דקיסרין. וראה בחיי פ׳ תשא לג, ז.
10) ראה ברכות לה, ב.
11) פ׳ שמיני ד״ה לויתן.

עבודה רוחנית געקענט ממשיך זיין די המשכות וואס ווערן נמשך ביי אנדערע נאר דורך קיום המצוות בגשמיות. די ראי׳ אויף דעם איז פון די דרייצן יאר וואס רשב״י איז געווען אין מערה — וואו ער האט זיכער ניט געהאט די מעגלעכקייטן צו מקיים זיין אכילת מצה, קידוש אויף וויין, אתרוג און סוכה, א״א (ווארום מצד סכנת נפשות האט ער ניט געטארט ארויסגיין פון דער מערה) — האט ער ממשיך געווען די המשכות פון די אלע מצוות דורך יחודים עליונים ועליות (הגם אז אין דער מערה איז ער געווען אן אנוס, און „אונס רחמנא פטרי׳ ״[12]), די תורה האט אים גע׳פטר׳ט פון מקיים זיין יענע מצוות — איז אבער שווער צו זאגן אז מלמעלה האט מען גע־פירט דערצו אז דעם רשב״י האבן געפעלט געוויסע המשכות). און ווייל רשב״י האט מיט זיין עבודה רוחנית אויפגעטאן אזוי ווי אנדערע דורך מצוות גשמיות, דערפאר איז ביי אים נוגע געווען ווי ביי אנדערע די גשמיות פון די מצוות, און ווי ער זאגט אין ירושלמי[13]) בפשיטות: ולא מודי רשב״י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב — אבער ניט אזויפיל נוגע ווי ביי אנדערע, אויך דאן ווען ער האט די מצוות מקיים געווען בפועל ממש אין גשמיות ארייננגע־נומען אויך די מצות הכנסת אורחים.

(על דרך ווי ביי דער הלכה פון „לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו״[14]) (א „לאו״ — א „לא תעשה״ — וואס אין אים איז ניטא קיין מעשה קומט ניט פאר דעם קיין מלקות) געפינען מיר כמה פוסקים וואס האלטן[15]), אז ווען דער לאו איז אין אלגעמיין פון דעם סוג „שאין בו מעשה״, איז אפילו אין דעם פאל ווען מ׳איז עובר אויף דעם לאו דורך א מעשה, קומט ניט פאר דעם קיין מלקות, ווייל די מעשה ווירקט ניט אין אזא לאו, וואו בעיקרו איז ער א „לאו שאין בו מעשה״).

און היות אז די מצות „הכנסת אורחים״, האט דער רשב״י מקיים געווען אין אזא הויכן אופן וואו די גשמיות׳דיקע דורכפירונג פון דער מצוה איז ניט אזויפיל נוגע, ווייל בעיקר האט ער זי מקיים געווען דורך עבודה רוחנית, — איז אין רוחניות די מצוה פון הכנסת אור־חים ניט גרעסער ווי „קבלת פני שכינה״, און מכל שכן אז זי איז ניט גרעסער פון אזא הויכער „קבלת פני שכינה״ ווי ס׳איז געווען ביי רשב״י. דערפאר האט רשב״י גע־זאגט, אז „הכנסת אורחים״ איז גלייך צו „קבלת פני שכינה״. אבער די תורה איז דאך על „הרוב תדבר״ — די תורה רעדט דאך אין אן אופן וואס איז אנגעמאסטן צו דער מערהייט פון אידן, וואס קומען ניט צו דער מדריגה פון רשב״י ווארום בני עלי׳ — הן מועטין[7]), איז דערפאר — האט תורה גע׳פסק׳נט, אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה״.

ד. און דאס קומט דער רמב״ם באווארענען דורך זיין ברענגען דעם מקור פון דער הלכה „גדולה הכנסת אורחים וכו׳״. דער מקור פון פסוק

---

12) בבא קמא כח, ב. וש״נ.
13) שבת פ״א סוף ה״ב.
14) שבועות ג, ב. וש״נ.

15) ראה מל״מ פ״ד מהל׳ מלוה ה״ו ובשד״ח מערכת למ״ד כלל י״ב וכלל י״ד.

גיט דאָ צו אַן ערקלערונג אין דער הלכה: אַן דעם מקור פון דער הלכה וואָלט מען געקענט מיינען אַז ר׳ שמעון אין תיקוני זוהר קריגט אויף דער הלכה — און הגם אַז וואו ס׳איז אַ מחלוקת פון תלמוד בבלי מיטן זוהר איז די הלכה ווי אין בבלי, איז דאָך אָבער „אלו ואלו דברי אלקים חיים״ [16]), עס וואָלט גע־האַט אַן אָרט אויך די דיעה פון זוהר ביי יעדן (מצב פון אַ) אידן — דעריבער ברענגט דער רמב״ם דעם מקור פון אַ פסוק מפורש, צו באַ־וויזן אַז דעריגען איז ניטאָ קיין מחלוקת און דעת רשב״י וואָס רעדט לויט זיין מדריגה, ווי אויבן געזאָגט, איז ניט אין סתירה צום פסק הגמרא.

און ס׳איז קיין וואונדער ניט וואָס דער רמב״ם באַוואָרנט אַן ענין וואָס ווערט געבראַכט אין זוהר, ווייל ס׳איז ידוע [17]) אַז דער רמב״ם איז געווען אַ מקובל און אַ סך ענינים אין זיינע ספרים איז זייער מקור בזוהר, קבלה וכו׳ [18]).

ה. על פי זה איז אויך מובן דער לשון פון רמב״ם: „והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה״, וואָס דערמיט גיט ער צו פאַרשטיין פאַרוואָס די הלכה פון בבלי איז ניט אין סתירה צו דעת ר׳ שמעון אין תיקוני זוהר:

דאָס וואָס מיר האָבן דעם כוח צו מקיים זיין די מצוות וועלכע מ׳האָט אונז אָנגעזאָגט מסיני, איז עס צוליב דעם וואָס „מעשה אבות סימן לבנים״ [19]). און אין דער מצוה פון הכנסת אורחים: דאָס וואָס בנוגע לכל ישראל איז הכנסת אורחים גרע־סער פון קבלת פני שכינה, קומט עס פון דער נתינת כוח פון אברהם אבינו, דורך דעם „חק שחקקו״ אין דער מצוה פון הכנסת אורחים — „מעשה אבות״ — אין אַן אופן וואָס זאָל זיין שייך צו יעדן אידן.

און דאָס איז אויך דער דיוק פון לשון הרמב״ם „ודרך החסד שנהג בה״: אַז די עבודה פון אברהם אָבינו איז געווען אין קו פון חסד (וואָס מצד דעם האָט ער געבעטן אַפילו אויף ישמעאל׳ן: „לו ישמע־אל יחי׳ לפניך״), האָט ער דעריבער איינגעשטעלט זיין הכנסת אורחים אין אַן אופן וואָס איז שייך צו אַלע אידן, אַפילו צו די וואָס זיינען אין אַ זייער נידעריקער מדריגה, און דערמיט אונז ממשיך געווען אַ כוח אויפן קיום פון מצות הכנסת אור־חים, אַז עס זאָל זיין „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה״.

און דאָס מיינט דער רמב״ם מיט זיין לשון „והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה״ — ווען ניט די עבודה פון אברהם אבינו, וואָלטן מיר ניט געהאַט דעם כוח צו מקיים זיין מצות הכנסת אורחים בגשמיות, במילא וואָלט ביי אונז ניט געווען דער ענין פון הכנ־סת אורחים אין אַן אופן וואָס איז גדולה מהקבלת פני שכינה. נאָר אָב־

16) עירובין יג, ב.

17) ראה ספר השיחות ה׳ש״ת ע׳ 41 הערה *27.

18) בכמה ס׳ כבר דנו בזה. ראה רשימות הצ״צ על מו״נ (בסו״ס החקירה). כסף משנה להל׳ מזוזה (פ״ה ה״ד). מגדול עוז להל׳ תשובה (פ״ה ה״ה). ס׳ בן יוחאי שער ר׳ מענה קל. הרמב״ם והזהר (להרב מרגלית). וראה צפנת פענח על הרמב״ם להל׳ ע״ז (פי״ב ה״ו): פחות מד׳ הטעם משום דמבואר בס׳ קבלה דיש לפאה דא״ק ד׳ שערות ע׳ בס׳ מפתח העולמות ע״ש.

19) ראה לעיל פ׳ לך לך הערה 6.

רהם אבינו דורך זיין עבודה האט אונז געמאכט ירש'נען, איינגעקריצט און איינגעפירט אין יעדן אידן זיין דרך החסד, וואס איז דער אנהויב פון אלע מדות, און פון מדות קומט עס אראפ אין פועל ממש — וואס זה כל האדם.

(משיחות ליל ערב ראש השנה,
כ"ט אלול תשכ"ב)

ו. כ"ק מו"ח אדמו"ר האט א סך מאל געזאגט [20], אז פון דער סדרה פון יעדער וואך דארף מען זיך אפ־לערנען א הוראה אין לעבן. און ס'איז פארשטאנדיק אז דאס איז אזוי: וויל מיר האבן דאך אן אייביקן לעבעדיקן ג־ט, און ער האט אונז געגעבן אן אייביקע לעבעדיקע תורה, וואס דורך איר — דורך לערנען שטענדיק די תורה און אפלערנען פון איר א הוראה אין לעבן — זיינען מיר אן אייביק לעבעדיק פאלק און מיר קענען איבערלעבן און ביי־קומען אלע שוועריקייטן.

די היינטיקע סדרה דערציילט וועגן דעם ערשטן אידן וואס איז געווען אויף דער וועלט. ער איז געווען אן איין־איינציקער און די גאנצע וועלט איז געווען קעגן אים [21], ביז מען האט איינגעזען אז דער אויבערשטער איז מיט אים און שטיצט אים אין אלץ וואס ער טוט. דאן האט דער מלך פון פלשתים „כורת ברית" געווען, געשלאסן א בונד מיט אברהם'ען און אברהם האט געקענט רואיקערהייט וואוינען אין ארץ פלש־תים.

און אין דער צייט, וואס אברהם האט געוואוינט אין פלשתים, דער־ציילט די היינטיקע סדרה: „ויטע אשל בבאר שבע", אז ער האט דארט געפלאנצט אן אשל; „ויקרא שם בשם הוי' א־ל עולם", ער האט דארט מפרסם געווען ג־טלעכקייט [22] און אמונה; „ויגר אברהם בארץ פלש־תים ימים רבים", ער האט געוואוינט אין לאנד פון פלשתים א סך יארן — און דערנאך קומט די דערציי־לונג וועגן דער עקידה.

דארף מען פארשטיין: וואס לער־נען מיר אפ פון דעם וואס אברהם האט דארט געפלאנצט אן אשל? די תורה באשרייבט דאך דא די גרויס־קייט פון אברהם אבינו, אז זייענ־דיק אן איינציקער איד האט ער אומעטום פארשפרייט אמונה בה' אחד, איז וואס גיט־צו אין דעם די דער־ציילונג פון זיין פלאנצן דעם אשל? אויך וואס פאר א שייכות האט דער „ויטע אשל" צו דער פרשת העקידה וואס קומט באלד נאך דעם?

ז. אין פשטות איז דער טייטש פון „אשל" — א גרויסער פארצווייגטער בוים. זייענדיק אין א מדבר'דיקן לאנד, וואו די היץ פון דער זון ברענט, האט ער דארט געפלאנצט א בוים כדי צו באשיצן זיך פון דער זון.

אין גמרא [23] שטייט, אז „אשל" מיינט ניט אן איינציקן בוים, נאר אז אברהם האט געפלאנצט א גאנצן גארטן מיט פרוכט־בוימער, און דער צוועק איז געווען אז די פארביי־גייער־אורחים, זאלן געניסן פון די פרוכטן. נאך א דיעה: אז „אשל"

20) ראה קונטרס ביקור שיקאגא ע' 7 (סה"ש תש"ב ע' 29), ולעיל פ' נח הערה 2.

21) ב"ר מב, ח. וראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א.

22) סוטה י, סע"א.

23) סוטה שם ובפרש"י.

מיינט „פונדק" — אַכסני', אַז אברהם האָט די אורחים געגעבן ניט בלויז פרוכטן, נאָר עסן און טרינקען, פלייש און וויין וכו' און אַ געלעגער[24]). ביז — ווי ס'שטייט אין מדרש[25]) — אַז אברהם האָט אויך (צוליב די אורחים) איינגעאָרדנט ביי זיך אין הויז אַ סנהדרין, בכדי צו ענטפערן אויף די שאלות וואָס האָבן געקענט אויפקומען ביי די אורחים.

די תורה דערציילט אונז דאָ דעם אופן פון אברהם אבינו'ס הכנסת אורחים: ער האָט זיך ניט באַנוגנט מיט געבן די אורחים ברויט, זאַלץ און וואַסער, וואָס זיי זיינען דאָך גענוג צו אַנזעטיקן; אברהם אָבינו האָט זיך ניט באַנוגנט צו געבן זיי דעם מינימום, נאָר ער האָט זיי אויך געגעבן פאַרגעניגן־זאַכן: פרוכט, וויין, כל מיני מגדים, און אַ געלעגער, און אַפילו אויך אַ סנהדרין צו ענטפערן אויף זייערע שאלות, און ער האָט זיי דאָס אַלץ געגעבן כאָטש זיי זיינען פאַר אים געווען אינגאַנצן פרעמדע מענטשן.

פון דעם דאַרף זיך אָפּלערנען יעדער איד: ביי יעדערן איז דאָך איינגעפּלאַנצט אין האַרצן די מדה פון צדקה און גמילות חסדים. דאַרף ער וויסן אַז די מדה, וואָס ער האָט זי בירושה פון אברהם אָבינו[26]), איז זי ניט בלויז אויף צו געבן אַ צווייטן דאָס סאַמע נויטיקע, נאָר אויך צו געבן אים דברי תענוג; און ניט נאָר אין מאַטעריעלן זין, נאָר אויך צו לייזן יענעמס נפש'דיקע פּראָבלעמען.

ח. דער ענין פון טאָן צדקה אין דעם איבערנדערמאָנטן אופן, צו געבן ניט נאָר דאָס נויטיקסטע נאָר אויך צו מהנה זיין מיט דברי תענוג, איז ספּעציעל איינגעוואָרצלט אין עלטערן בנוגע צו זייערע קינדער. קינדער זיינען דאָך אומבאַהאָלפן, איז דאָ אַן איינגעוואָרצלטע טבע אין די עלטערן צו געבן זייערע קינדער אַלץ וואָס זיי דאַרפן (ניט רעכענענדיק זיך צי די קינדער וועלן זיי שפּעטער צוריקצאָלן צי ניט). ניט נאָר זייערע הכרחיות; אַזוי בכלל בנוגע צו חינוך, דערציען עלטערן די קינדער זיי זאָלן זיך אַנטוויקלען און אויסוואַקסן אין דער פולסטער מאָס, סיי מאַטעריעל און סיי גייסטיק.

ביי אידן, ווי אין ביישפּיל פון אברהם אבינו, איז די דאָזיקע באַציאונג ניט בלויז צו אייגענע קינדער נאָר אויך צו פרעמדע מענטשן. דאָס איז איינגעפּלאַנצט אין יעדער אידישער האַרץ, אַז דאָס וואָס ער האָט באַקומען דורך האָרעוואַניע און גרויסער אָנשטרענגונג, זאָל ער עס אָוועקגעבן צו אַ גאַנץ פרעמדן מענטשן; און ניט נאָר צו באַפרידיקן יענעמס באַדערפענישן אין גשמיות, נאָר אויך פּותר זיין יענעמס נפש'דיקע פּראָבלעמען.

אַזאַ הנהגה איז העכער פון שכל: געבן יענעם וואָס אים פעלט — פאַרשטייט עס אויך שכל, אַז ווי־באַלד יענעם פעלט עפּעס דאַרף מען עס אים דערפילן, ווייל ס'איז אויף אים אַ רחמנות. אָבער געבן יענעם וואָס אים פעלט ניט נאָר אויף אַ

24) מדרש הובא בבחיי וירא (כא, לג).
25) ב"ר פנ"ד, ו.
26) יבמות עט, א.

תענוג זאַך, דאָס קומט פון אַ באַ־זונדערע מדה פון גוטסקייט וועלכע נעמט זיך פון העכער ווי שכל; וואָס מצד זיין מדת הטוב זוכט ער אַז אויך יענעם זאָל זיין גוט.

און אַז עס איז אַזוי אין מאַטער־יעלע זאַכן, איז עס נאָך מערער אין גייסטיקע זאַכן, ווייל אַ גייסטיקער חסרון, אַ חסרון אין דער נשמה — טוט פיל מער וויי, און ס'איז אים שווערער צו פאַרריכטן ווי אַ חסרון אין גוף.

דערפאַר איז דער סדר ביי אידן, אַז אין יעדן אָרט וואו מ'איז נאָר געקומען — אין אַ פרייער מדינה, צי אין אַן אָרט וואו מ'אונטערדריקט זיי — האָט מען זיך ניט גערעכנט מיט קיין זאַך און מ'האָט באַלד גע־גרינדעט ישיבות און תלמוד־תו־רה'ס[27], און מ'האָט געזוכט זיי איינ־שטעלן אַז זיי זאָלן געבן ניט נאָר דעם מינימום וואָס עס פאָדערט זיך פאַר די תלמידים און תלמידות, נאָר אין דער פולסטער מאָס, יגדיל תורה ויאדיר.

ט. וועט מען איצט פאַרשטיין די שייכות פון „ויטע אשל גו׳“ צו דער עקידה.

דער כוח פון מסירת נפש ביי אברהם און יצחק צו גיין צו דער עקידה, זייענדיק „בארץ פלשתים ימים רבים“, — אין אַ לאַנד וואו מען האָט זיי ניט געדריקט, ניט געקוועטשט און וואו זיי זיינען גע־ווען אינגאַנצן פריי — איז עס גע־קומען פון „ויטע אשל“, פון זייער הנהגה אין אַזאַ אופן פון חסד וואָס איז העכער פון טעם ודעת. דערפאַר זיינען זיי אויך אין דער רואיקער צייט פון „ימים רבים“ געגאַנגען צו דער עקידה מיט שמחה.

י. דאָס איז אויך אַן אָנווייזונג פאַר אַלע דורות: עס מאָנט זיך ביי אידן אַ הנהגה פון מסירת נפש און ספּעציעל ביי דער דערציאונג פון קינדער, אַז דאָס וואָס זיי האָבן אויף דעם געהאָרעוועט יאָרן לאַנג, זאָלן זיי עס אָוועקגעבן אויף חינוך הבנים והבנות, ניט נאָר אייגענע קינדער, נאָר אויך יענעמס; און געבן זיי ניט נאָר די זאַכן פון הכרחיות, נאָר די פולסטע מאָס פון אידישקייט, תורה ומצוות — און דאַן וואַקסט אויס אַ מסירת־נפש־דור, אַז אויך זייענדיק אין אַ פרייער מדינה זיינען זיי גרייט צו מקריב זיין אַלץ וואָס זיי האָבן ביז אויך זייער לעבן פאַר אמונה תורה ומצוות, פאַר אַלץ וואָס איז פאַרבונדן מיט אידישקייט.

יא. בשעת די הנהגה איז אין דעם אויבנגעזאָגטן אופן האָט מען דעם צוזאָג פון דעם אויבערשטן אַז דער שכר פאַר שטיצן און פאַרגרעסערן און פאַרטיפן די ישיבות און תלמוד־תורה'ס וועט זיין ניט „אַ דאָלאַר פאַר אַ דאָלאַר“, נאָר דער אויבער־שטער וועט אָפּצאָלן כמה פעמים ככה (אַזוי ווי מיר געפינען ביי אברהם אָבינו, וואָס ביי אים האָט זיך אָנ־געהויבן מיט איין קינד, און פון דעם איז געקומען דער „והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים“), ניט נאָר אין געלט — וועגן דעם איז גאָר איבעריק צו ריידן — נאָר אויך אין אַנדערע ענינים: געזונט, אריכות ימים און נחת פון קינדער.

27) ראה יומא כח, ב.

ואל ירע לבבך בתתך לו — דער אויבערשטער זאָל געבן מ׳זאָל אויפנעמען בשמחה די אָפּלערנונג פון הנהגת אברהם אבינו ויצחק, מען זאָל געבן אויף די ישיבות מיט אַן אָפענער און ברייטער האַנט און בשמחה, און דאַן וועט דער אויבערשטער צוריקצאָלן כמה פעמים ככה, ניט נאָר אין געלט נאָר אין אַלץ וואָס מען דאַרף [28].

(משיחה לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, י״ז מרחשון, תשי״ט)

חיי שרה

א. אויפן פסוק „ויהיו חיי שרה וגו׳״, ברענגט דער מדרש [1] דעם פסוק [2] „יודע ה׳ ימי תמימים וגו׳״, און ער טייטשט: „כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים״ (פונקט ווי זיי (די צדיקים — דערמאָנט אין פסוק פאַר דעם) זיינען גאַנצע, אַזוי זיינען אויך זייערע יאָרן גאַנצע). און דער מדרש ברענגט דערויף אַ דוגמא פון שרה׳ן, וואָס אירע יאָרן זיינען געווען תמימים, פון די יאָרן וואָס מען האָט איר באַשטימט האָט גאָרניט געפעלט.

דאַרף מען פאַרשטיין: עס זיינען דאָך געווען אַ סך צדיקים און צדקניות פאַר שרה׳ן און נאָך שרה׳ן, וואָס אויך זייערע יאָרן זיינען געווען תמימים. — פאַרוואָס ברענגט ער אַ דוגמא דוקא פון שרה׳ן?

אין פשטות קען מען ענטפערן: אַלע צדיקים, וויבאַלד זיי האָבן מקיים געווען דעם „ועבדתם את ה׳ אלקיכם״, זיי האָבן שטענדיק געדינט דעם אויבערשטן, האָט זיי אויך דער אויבערשטער פאַר דעם צוריק־געצאָלט מיט דער ברכה וואָס שטייט דערביי [3], „את מספר ימיך אמלא״, ער האָט זיי געגעבן גאַנצע, פולע יאָרן. איז קיין חידוש ניט אַז זייערע יאָרן זיינען געווען תמימים (און ביי די צדיקים, וואָס צוליב אַ זייטיקער סיבה האָט מען אָראָפּגענומען פון זייערע באַשטימטע יאָרן, האָט ביי זיי טאַקע געפעלט פון זייער פולער צאָל יאָרן [4]). אָבער שרה, וואָס איז נפטר געוואָרן פלוצלונג צוליב אַ זייטיקער סיבה — „פרחה נשמתה״ פון דער בשורה פון עקידת יצחק [5] — איז עס אַ חידוש, אַז פונדעסטוועגן זיינען אירע יאָרן געווען גאַנצע.

וויבאַלד אָבער אַז ענינים אין תורה זיינען זייער בדיוק, מוז מען זאָגן אַז דאָס וואָס דער מדרש ברענגט די דוגמא פון שרה׳ן, איז עס ניט בלויז צוליב דער נייעס וואָס אין

---

1) ב״ר סנ״ח, א.

2) תהלים לז, יח.

28) ראה תו״א בתחילתו שע״י הצדקה „נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה״, ונתבאר בלקו״ת לג״פ שם (נדפס באוה״ת כרך ו׳ תתרכו, ב ואילך).

3) שמות, כג, כו.

4) ראה ב״ר פס״ג, יב: ה׳ שנים שמנע הקב״ה מחייו.

5) מבשורה המצערת שנעקד (ב״ר פנ״ח, ה. וראה פדר״א פל״ב). או מרוב שמחה (כפירוש ריב״א עה״ת — ומביא דוגמא מכתובות סב, ב — או כמסופר בס׳ הישר).